

HonigBreetHuis

Een uitgave van de vereniging tot instandhouding en uitbreiding der Zaanlandse oudheidkundige verzameling Jacob Honig Jansz. Jr.

POËTISCHE GEDACHTEN RIJPEN IN ONS MOOIE HONIG BREETHUIS

Alsof klinkers en medeklinkers aan komen rollen over de lichte golven van de Zaan en zich samenvoegen tot dichtregels van Roland Holst, zo ervaar je ons mooie en gastvrije Honig Breethuis op een zonnige dag in de zomer van 2010.

Ja, zult u zeggen, maar zijn er dan aanleidingen voor om je zo poëtisch uit te drukken? Ja! Dat vind ik namelijk wel! Na een meerdere weken durende reis door Italië, waarin alle klassieke schoonheden van kunst en architectuur op je ingewerkt hebben, ervaar je de thuiskomst in ons mooie Honig Breethuis en de gastvrijheid waarmee je door onze gastvrouwen ontvangen wordt en de verrassingen en schoonheid van inzendingen van Zaanse kunstenaars die bij ons exposeren, bijna als een poëtische impressie.

Zaanse kunstenaars exposeren wekelijks wisselend hun kijk op ons Honig Breethuis. Wat is het toch verfrissend en verrassend om hun veelal kleurrijke aanvulling op ons huis te zien. Maar ook, wat is het toch prettig dat we onze omgeving door middel van een wekelijkse reeks artikelen in het Noord Hollands Dagblad er van kunnen laten meegenieten en op die manier ook kunnen uitnodigen om toch vooral even bij ons binnen te komen.

Ons huis is als pleisterplaats en attractie opgenomen in de ERIH route. De European Route for Industrial Heritage. Dat is een Europese erkenning en van groot belang voor ons huis. Stellig zal daardoor een nieuwe groep bezoekers worden verleid om ons museum te bezoeken. Publicitair is dat voor ons ook een goede zaak.

Als we het dan toch over goede publiciteit hebben, is het ook wetenswaard, dat de bekende tekenaar Hinne Terpstra met "onze deskundige" gastheer en schrijver van talloze artikelen, George Slieker, gaat samenwerken om in dit najaar, als de Tengel-reeks afloopt, met een wekelijkse kolom over ons huis en zijn fraaie inboedel in het Noord Hollands Dagblad te publiceren. U zult Hinne binnenkort bij ons zien tekenen.

Verheugend is ook, dat het afgelopen halfjaar veel meer bezoekers dan voordien, ons huis hebben kunnen vinden. Maar het is niet alleen zonneshijm, immers ook voor ons zijn de invloeden van de kredietcrisis voelbaar geworden. Het gebruik van onze Zaankamer als faciliteit voor bijeenkomsten en partijen is dit eerste halfjaar van 2010 fors teruggelopen ten opzichte van het vorige jaar. Dat nodigt alle betrokkenen bij het Honig Breethuis uit, om met nog meer uitvoerbare gedachten te komen en er voor te zorgen dat we extra initiatieven ontplooiën om die achteruitgang te compenseren. Eigenlijk is onze organisatie er klaar voor om meer te doen en professioneler te werk te gaan. Ik zal het toelichten. Ons bestuur is uitgebreid en zal dat nog verder gaan worden.

Taakverdelingen en verantwoordelijkheden zijn besproken en toebedeeld en dit moet leiden tot nog meer initiatief en snellere besluitvorming. Binnenkort gaan we met alle vrijwilligers praten om hun persoonlijke gedachten, wensen en mogelijkheden te inventariseren en te bezien of we die verder kunnen exploreren. Bij hen moet een enorme bron aan kennis en ervaring zijn waar we beter gebruik van moeten kunnen maken. Samenwerken als een team is noodzakelijk. Net zoals samenwerking met de diverse culturele organisaties in onze nabijheid en met onze gemeente op toeristisch gebied essentieel is.

De plannen voor concerten, voordrachten en exposities voor het seizoen 2010-2011 zijn besproken en als veelbelovend wachten ze nog slechts op hun uitvoering. Die is in handen van een competente groep. Dus dat gaat goed komen.

De plannen en uitvoering voor een vernieuwde website zijn in een vergevorderd stadium. Onze educatieve activiteiten bloeien en laten veel jeugdigen kennis maken met onze lokale historie. Is het niet fijn als kinderen, zoals ik heb meegeemaakt, roepen. "Fijn we gaan weer naar het museum". We praten dan wel over een nieuwe generatie bezoekers, die op hun beurt vader, moeder, ooms, tantes en grootouders meenemen naar onder meer ons Honig Breethuis omdat het daar zo leuk was.

Ik hoop dat we elkaar bij de vele activiteiten van ons Honig Breethuis zullen tegenkomen en de gelegenheid kunnen vinden om met elkaar te praten. Ik hoop ook, dat u allen eens om u heen kijkt, en familie, vrienden en kennissen attendeert op het moois dat bij ons te horen en te zien valt.

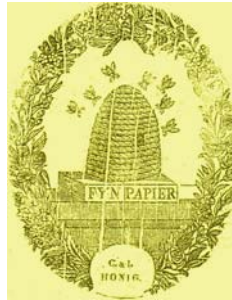
Jan Nieuwhoff
Voorzitter

HONIG BREET, PAPIER-FABRIKEURS TE ZAANDIJK

Recentelijk werd het Honig Breethuis erkend als routepunt op de Holland Route van de European Route of Industrial Heritage (ERIH). Hiermee wordt terecht benadrukt, dat het ontstaan van het huis en zijn oorspronkelijke inrichting direct verband hielden met de welstand, die de Zaanse papierindustrie in de 18e en 19e eeuw voortbracht. De toegenomen belangstelling voor deze industrietaak heeft ons aangezet een documentaire voor te bereiden over de rol die het bedrijf C.&I. Honig Breet hierin heeft gespeeld. De productie zal naar alle waarschijnlijkheid komend kalenderjaar ter hand worden genomen.

De eerste Zaanse 'pampiermoolen' is gedocumenteerd te Zaandijk in 1605. Aanvankelijk werden in de Zaanse molens slechts karton en pakpapier vervaardigd: Het zogenaamde bord, basterd, grau- en blauwpapier. De uitvinding van de 'maalbak' of 'hollander' maakte sinds 1673 de vervaardiging van Zaanse witpapier mogelijk. Tsaar Peter de Grote bezocht in 1697 en 1717 de Zaanstreek, waarbij hij naast de scheepsbouw ook de papiernijverheid bestudeerde.

Riem-etiket C&I Honig

Voortreffelijk postvelijn

De beide broers Cornelis en Arent Breet zetten het bedrijf voort onder de naam C & I Honig Breet. Cornelis erfde in 1770 het latere Honig Breethuis en Arent bewoonde het pand aan de Lagedijk 48. Daarnaast bezat Cornelis Jz. Breet de Bredenhof of het 'Bos van Breet', een riante overtuin van 10.000 vierkante meter, voorzien van tuinhuis, muziektent en kinderspeeltuin. De beide zoons van Cornelis: Jacob Cornelisz Breet (1778-1847) en Klaas Cornelisz. Breet (1784-1846), treden ook in het familiebedrijf. De jonge Jacob vervaardigt tussen 1791 en 1793 zes tekeningen betreffende een 'Plan van een witte papiermolen'. Ze stellen onder meer het interieur van een lompenschuur en een pakkamer voor. Vanaf ca. 1790 wordt er in de Zaanstreek zogenaamd 'velijnpapier' vervaardigd. Dit is een fijne papiersoort, vervaardigd op schepramen van geweven kopergeas, dat zich

Riemetiket Velijnpapier C&I Honig

goed leent voor fijne drukletters en gravures. Beroemde Duitse grafici als Philipp Otto Runge maken daarom graag prenten en tekeningen op Zaanse papier. Een tijdgenoot roemt het 'voortreffelijk schrijf- of postvelijn' van Zaanse fabrikeurs als Kool, Van Gelder en Honig. De familie Breet maakt zelf ook reizen richting Duitsland om daar verschillende

papiermolens en fabrieken te bezoeken. De Zaanse papierfabrikeurs sluiten met het oog op molenbranden onderlinge 'brandcontracten' ter verzekering van hun bedrijven. Bovendien groeien ondernemers als Jacob Breet uit tot gezeiene notabelen, die een toonaangevende rol spelen in het geestelijke en sociale leven van Zaandijk.

C & I Honig Breet, papierfabrikeurs te Zaandijk

De welvarende papierfabrikant (fabrikant) Cornelis Jacobsz. Honig (1683-1755) dreef met zijn broer Jan de firma C & I Honig met papiermolen De Vergulde Bijkorf (1668) en sinds 1709 ook molen De Veenboer (1695). Cornelis Jz. liet

in 1710 voor zichzelf en zijn gezin het latere Honig Breethuis bouwen. Rond 1740 beleefde de Zaanse papiernijverheid haar grootste bloei en waren er maar liefst 38 molens actief. Het bedrijf van de broers Cornelis en Jan Honig werd gesplitst en voortgezet door Cornelis' ongehuwde zoon Jacob Cornelisz. Honig (1707-1770), die na zijn dood ook diens woonhuis betrok en verfraaide. Bovendien nam hij zijn beide neven, Cornelis Jacobsz. Breet (1737-1806) en Arent Jz. Breet (1745-1807), op in zijn bedrijf met de papiermolens De Veenboer en Het Herderskind (1694). Deze beide molens staan afgebeeld ter weerszijden van het haardscherm in de Tuinkamer. Twee jonge molenaars uit het bedrijf vertrokken rond 1760

Beschildering Haardscherm

naar Zweden om daar de kennis van het Zaanse papierbedrijf te verspreiden. Rond 1770 leveren de Zaanse papierfabrikeurs Adriaan Rogge, Jacob Honig & Zoonen en D & C Blauw onder meer zelfs papier voor het drukken van de Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring.

Neergang

Rond 1800 zijn er in de Zaanstreek nog altijd 37 papiermolens actief. Toch zet in de Franse tijd de neergang met forse tred in. Lompenimport voor de papiervervaardiging wordt aan banden gelegd en de relatief hoge lonen van de werknemers in de Zaanse papiernijverheid spelen de papierfabrikeurs eveneens parten. Diverse papiermolens, zoals van de firma's Kool, Van der Ley en Jacob Honig en Zoonen moeten sluiten en worden gesloopt. Nadat de broers Jacob en Klaas Breet als compagnons het familiebedrijf hebben overgenomen, lijken zij zich aanvankelijk toch redelijk te kunnen handhaven. Het molenpersoneel van Jacob en Klaas is tussen 1801 en 1812 zelfs verdubbeld van 60 tot 120. Jacob betreft na het overlijden van zijn ouders het latere Honig Breethuis met zijn echtgenote Grietje de Jager en hun jongste kinderen. Broer Klaas erft het pand aan de Lagedijk 48. Beide woonhuizen worden uitgebreid met een fraaie Zaankamer. In het geval van Lagedijk 48 zelfs een statig 'luchthuis' op zuilen.

2e Generatie C&I Honig Breet:

3e Generatie C&I Honig Breet: Cornelis Jz Breet en Jan Jz Breet

Stoompapier

Bovendien breiden zij het papierbedrijf in 1838 uit met een derde molen, De Herder (1689) uit de boedel van Van der Ley. 1838 is evenwel ook het jaar waarin het concurrerende familiebedrijf Van Gelder de eerste door stoom aangedreven papiermolen, Het Fortuin, in bedrijf stelt. De fabrikteurs Jacob en Klaas Breet, Jan Honig Czn en Jacob Kop klagen over de uitstoot van 'zwarte hoofddeeltjes' die het witpapier verontreinigen. Bovendien kampt Van Gelder met kinderziekten en is de ingebruikname van de Zandijker molen Het Fortuin voor fabricage van het zogenaamde 'stoompapier' nog verre van winstgevend. De molen wordt in 1855 zelfs verkocht en door C. Honig Jzn met de firma Jan Honig Comp. weer voor ambachtelijke vervaardiging van grauwpapier teruggebouwd. Toch zetten de gebroeders Van Gelder in 1846, het sterfjaar van Klaas Breet, met De Eendragt een tweede molen op stoomkracht in werking.

Het vennootschap

Na de dood van hun vader in 1847 zetten de broers Cornelis Jacobsz. (1800-1852) en Jan Jacobsz Breet (1815-1892) een vennootschap met hun neef Cornelis Klaasz Breet (1818-1869) op om het familiebedrijf te kunnen continueren. De derde molen, De Herder, is al in 1842 afgebroken. Jan betreft in 1847 met zijn echtgenote en volle nicht, Maartje Klaasd. Breet, het

Cornelis Klaasz Breet

ouderlijk huis. In 1852 wordt molen Het Herderskind verkocht en tot houtzaagmolen verbouwd. Nadat Jan zijn beide compagnons heeft overleefd, ziet hij zich in 1879 gedwongen het eertijds trotse papierbedrijf C & I Honig Breet te liquideren. Molen De Veenboer zou later worden ingericht als rijstpellerij om in 1906 te worden gesloopt. Als Jan Breet in 1892 als kinderloze weduwnaar sterft, is inmiddels definitief vast komen te staan, dat de toekomst is aan het stoompapier van Van Gelder en Zonen.

Pier van Leeuwen

Jacob Cz Breet en Klaas Cz Breet

EEN KEIZERLIJK GESCHENK

De zilverkast op de verdieping van het Honig Breethuis bevat tal van voorwerpen met een vaak een interessante geschiedenis. Van de getoonde objecten is er één dat er extra uitspringt: het zogeheten Napoleonshorloge, een dameshorloge uit begin negentiende eeuw met op het deksel een grote 'N' binnen een lauwerkrans om duidelijk te maken wie de schenker was. Voor niet iedereen is de achtergrond van dit horloge helemaal duidelijk: een geschenk van Napoleon, maar aan wie?

Toen keizer Napoleon Bonaparte in 1811 met zijn echtgenote en zijn broer Lodewijk (onder wiens bestuur Nederland had gestaan) een bezoek aan Zaandam bracht, werden de kleine keizer en zijn gezelschap namens het stadsbestuur welkom geheten door Maire (=burgemeester) Göbel. Aaltje Arisdochter van den Broek (1793 - 1853) heette de keizerin welkom namens een delegatie van enkele Zaanse jongedames. Als dank voor haar eerbetoon kreeg Aaltje 'een vorstelijk geschenk, nl. een fraai horloge met paarlenrand, en een groote N. op het deksel', aldus het tijdschrift Zaende (nr. 6) in 1947. Na alle plichtplegingen maakte de keizer nog een korte inspectieronde door het centrum van Zaandam. Daarbij wierp hij vanaf de Hooge Sluis bij de Dam een blik over de Achterzaan. Bij zijn uitzicht over het water en de daaraan gelegen molens moet hij zijn beroemde 'Sans pareil!' ('zonder weerga') hebben geroepen. Daarna ging het gezelschap naar het nabijgelegen Czaar Peterhuisje, maar dat maakte geen indruk op de Franse keizer: na een korte blik op de in zijn ogen schamele hut (een vorst als de tsaar onwaardig) vertrok hij al weer snel, 'met een smadelijk lachje'. en zichtbaar geïrriteerd over zo iets armelijks. Historicus Jacob Honig Jansz. Jr. beschreef het bezoek in zijn Geschiedenis der Zaanlanden. Hij vermeldt hoe de keizerin haar misnoegen in een luid gelach uitte.

Twee jaar na deze gebeurtenis (in 1813) trouwde Aaltje met Pieter Kluyver Albertsz. (1790 - 1834); het familieboek Kluyver vermeldt uitgebreid alle details van de familierelaties. Beide huwelijkspartners stamden uit aanzienlijke Zaanse families: Aaltje's familie zat in de houthandel en het geslacht Kluyver stond bekend als kooplieden en olieslagers. Het horloge bleef in familiebezit en werd in 1941 door Aaltjes achterkleinzoon F.P.D. Dekker geschonken aan de Zaanlandse Oudheidkundige Verzameling en vormt nu onderdeel van de zilvercollectie in het Honig Breethuis. In 1953 werd een bijbehorend kettinkje met gouden en kornalijnen schakels door Dekkers zuster aan de ZOV geschonken. Het horloge in een etui met het keizerlijke wapen en het kettinkje zijn nog altijd te bewonderen. Een klein voorwerp, maar met een boeiende geschiedenis.

George Slieker

WANDELING DOOR OUD-ZAANDIJK

Op 10 oktober kunt u een zondagmiddagommetje maken zoals de familie Breet dat ook moet hebben gedaan. De wandeling start om 13.30 uur vanuit het Honig Breethuis. Uw gids leidt u over de Lagedijk langs de andere prachtige koopmanshuizen, het oude – voormalige – raadhuis, de beelden-tuin met Het Weefhuis, het monumentale sluisje en de Domineestuin terug naar het Honig Breethuis. Uiteraard staan we regelmatig even stil voor het geven van achtergrondinformatie. Na afloop drinken we thee of koffie in het Honig Breethuis.

Meer gegevens en aanmelding via onze website of telefonisch bij het huis.

KOSTUUMTENTONSTELLING 11 DECEMBER – 27 FEBRUARI

Met de herinrichting van het Zaan Historisch Museum tot Honig Breethuis kreeg de geïnteresseerde bezoeker een completer beeld van het traditionele Zaanse interieur. Daarnaast kon in eerste instantie slechts ten dele tegemoet worden gekomen aan de presentatie van historische kostuums. De noodgedwongen sluiting van het Noorderhuis heeft het Honig Breethuis aangespoord tot een nadrukkelijker accent op de kostuumgeschiedenis. Het museum verheugt zich dan ook een specifieke deskundigheid in huis te hebben gehaald in de persoon van Margariet Moelands. Voor de winterexpositie "Een geheim onthuld: Het vrouwelijk silhouet 1818 -1868" heeft zij een unieke collectie originele onderkleding beschikbaar gesteld. Hiermee wordt de ontwikkeling van het vrouwelijk silhouet in de 19de eeuwse mode gedemonstreerd. Het resultaat van deze veranderende lijn wordt samengevat in een drietal replica-kostuums. De expositie wordt gecompleteerd door authentieke 19de eeuwse sieraden uit de collectie ZOV.

MODESHOW – 11 DECEMBER

Om de expositie extra luister bij te zetten, wordt de presentatie vergezeld van een show van creaties vervaardigd in een cursus voor vervaardiging van replica-kostuums, die dit jaar werd georganiseerd in het Honig Breethuis. Het huis hoopt met deze wintertentoonstelling een start te maken met hernieuwde aandacht voor de kostuumgeschiedenis. Op langere termijn staat de ontwikkeling op stapel van een presentatie waarin replica-kostuums uit drie generaties bewoners van het huis figureren. De contouren voor deze presentatie zijn geschetst in het beleidsplan "Honig Breethuis 2e Fase: Variatie, Verdieping en Toegankelijkheid".

DE NIEUWE WEBSITE VAN HET HONIG BREETHUIS IS ONLINE.

De afgelopen maanden hebben Jan Kroonenberg, Wietske van Soest, Pier van Leeuwen en Ruud van Ritbergen zich bezig gehouden met het aanpassen van de teksten en de vormgeving. Het resultaat mag gezien worden. De openingspagina toont het bekende Mennistenblauw van de Zaankamer, ter-

wijl op volgende pagina's de andere kleuren uit het huis terug te vinden zijn. De deels wisselende foto's en informatieve teksten geven de bezoeker op overzichtelijke wijze een indruk van het huis en de collectie en wie nog wat dieper op de materie in wil gaan, kan doorklikken naar nog meer achtergrondinformatie. De website is te zien via www.honigbreethuis.nl

Tijdens Open Monumentendag, 11 september jl., werd in aanwezigheid van de deelnemende kunstenaars door Jeroen Olthof, wethouder monumenten, Tengelexpositie 'Zaanse Fantasieën III' geopend. De geëxposeerde werken zijn in het Honig Breethuis te zien tot 21 november. Op de zondagen geeft telkens een van de kunstenaars een toelichting op de eigen bijdragen.

AGENDA

Zondag 17 Oktober 2010
• Cello Kwartet Julius Klengel

Zondag 21 november 2010
• Kanako Inoue

Zaterdag 11 december 2010
• Opening tentoonstelling Kleding

12 december 2010 t/m zondag 27 februari 2011
• Tentoonstelling Kleding

19 december 2010
• Dromen over Feest

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Vereniging tot instandhouding en uitbreiding van de oudheidkundige verzameling Jacob Honig Jsz. Jr. en heeft als doel de band tussen de vereniging, het Honig Breethuis en de leden te behouden en te versterken.

Redactie: Wijke van Ritbergen
Vormgeving: Ruud van Ritbergen
Drukkerij: Drukkerij De Top

Honig Breethuis.
Lagedijk 80 1544 BJ Zaanwijk
Tel. 075-6217626
E-mail: secretariaat-HBhuis@planet.nl
Website: www.honigbreethuis.nl
Open: oktober - april van 13.30 -16 uur, ma./za./1e kerstd./oud en nieuw gesloten.
Afspraken arrangementen en ontvangsten: J.A. Postmus-Brinkhuis (075-6283406) of tijdens openingsuren bij het Honig Breethuis.

Honig Breethuis
museum

startpagina activiteiten & agenda museumbezoek ontvangsten educatie organisatie

WELKOM IN HET HONIG BREETHUIS

Parl aan de Zaan
In het monumentale Honig Breethuis in Zaanwijk ervaart u hoe een Zaanse koopmansfamilie woonde en leefde anno 1830. Het huis werd rond 1715 gebouwd door Cornelis Jacobus Honig, eigenaar van wikkelpomolen De Vergulde Bijlof. Ruim honderd jaar later was op Lagedijk nr. 80 het gezin van Jacob Cornelisz. Breet en Grietje Jans de Jager gehuisvest.

Hoofdeuropen van het huis
Maak kennis met de bewoners

Genieten
Onze gastvrouwen en -heren leiden u graag rond in de voormalige koopmanswoning. Zij vertellen over de geschiedenis en het leven van de families die hier woonden. Ontdek de kostbare inrichting met kasten vol glas- en servieswerk, glanzende meubels, handgeschiedend behang en schilderijen. Na de rondleiding kunt u met als de vroegere bewoners in de Zaankamer met een kopje koffie of thee genieten van het uitzicht op de Zaan en de tuin.

Niet alleen museum
Naast een bezoek aan het museum kunt u deelnemen aan een of meerdere activiteiten. Waaronder huiskamerconcerten, lezingen en wandelingen. Regelmatig zijn er kleine exposities over uiteenlopende thema's te zien in het kabinetje. Ook zijn activiteiten en besloten bijeenkomsten voor kleine gezelschappen van maximaal twintig personen mogelijk. Voor scholieren van het basisonderwijs ten slotte heeft het Honig Breethuis verschillende educatieve activiteiten.

Lagedijk 80 1544 BJ Zaanwijk 075-621 76 26 info@honigbreethuis.nl www.honigbreethuis.nl